

INNSPILL TIL DISKUSJONEN OM NY STUDIEORDNING

Skisse til nytt metodeemne på fjerde studieår

Vi vil med dette fremme forslag om en et nytt metodeemne på fjerde studieår. Innspillet er et forsøk på å gi en konkret og konstruktiv tilbakemelding på fakultetsledelsens alternative skisser til ny studieordning i diskusjonsnotatet som ble presentert i forkant av allmøtet før jul. Notatet inneholdt tre ulike skisser som alle inkluderte et nytt metodeemne på fjerde studieår som erstatning for dagens JUS 114 og JUS 133.

Vi har lagt til grunn visse forutsetninger som er felles for de tre alternativene som er presentert i diskusjonsnotatet. Det vil si at exfac-kurset, som vi har hatt et langvarig engasjement for, gir en primær innføring i juridisk metode og at metodespørsmål deretter blir fulgt opp i hvert enkelt fag.

Når dekanatet foreslår et metodekurs mot slutten av fjerde studieår, og dermed helt på slutten av de fire årene med obligatoriske fag, oppfatter vi dette som at emnet skal være noe annet enn et metodeemne som først og fremst dyktiggjør studenter i å løse praktikumsoppgaver. Den foreslåtte plasseringen av emnet i studieløpet må forstås slik at emnet i stedet skal være en forberedelse til det særegne femte studieåret i utdannelsen, hvor masteroppgaven står sentralt, og til yrkeslivet etter studiene.

Innføringen i juridisk metode på exfac er – etter vårt syn av gode grunner – begrenset til å forklare fremgangsmåten jurister benytter for å fastlegge «gjeldende rett» for konkrete rettsspørsmål. Forskjellen på det å diskutere rettens innhold «de lege lata» og «de lege ferenda» blir nevnt og forklart, men utover det som gjelder løsning av konkrete rettsspørsmål, gir kurset ingen nærmere innføring i særtrekk ved ulike *former* for argumentasjon i det juridiske feltet, enten *de lege lata*, *de lege ferenda* eller om empiriske spørsmål. Exfac-kurset går heller ikke inn på hva som særpreger «rettsvitenskapelig» diskusjon, altså forskning om retten. I exfac-kurset legger vi vekt på å forklare hvorfor det er utviklet en egen juridisk metode, og hva grunntrekkene i denne metoden består i. Dette skal gi studentene grunnlag for å kunne komme i gang med å skrive juridiske oppgaver. Studentene får trening både i praktikum og teori-sjangeren, og hver enkelt student får kommentert en teoribesvarelse og en praktikumsbesvarelse i løpet av kurset.

Med unntak av faget Rettshistorie og komparativ rett er det ingen av de øvrige emnene i de ulike skissene som – i og for seg – vil kreve bredere metodiske perspektiver enn dem vi fokuserer på i exfac-kurset. I Rettshistorie og komparativ rett møter studentene et mer komplekst metodisk univers, men det er urealistisk å forvente at dette faget skal kunne gi noen dypere forståelse av ulike vitenskapelige tilnæringsmåter i tillegg til det som er dagens læringsutbytte av dette kurset.

På bakgrunn av dette stiller vi oss positive til forslaget om et eget metodeemne på fjerde studieår. Dette emnet bør imidlertid favne bredere enn dagens JUS 114 og JUS 133. Vi ønsker et emne som ikke bare gir en dypere forståelse av juridisk metode og gjør studentene rustet til kritisk og selvstendig rettskildebruk, men også setter studentene i stand til å vurdere argumentasjonsverdien av empirisk kunnskap som er frembrakt av andre vitenskaper. For å kunne oppnå slike ferdigheter, må studentene få forståelse for argumentasjonsrommet i rettsanvendelsen og for hvordan andre vitenskapsdisipliner kan bidra til å avklare faktiske forhold. Et emne med et bredere metodisk perspektiv vil kunne skape større interesse for rettsforskning blant studentene, og ha som merverdi at rekrutteringsgrunnlaget for en forskerlinje og søknaden til stipendiatstillinger øker. Et viktig

læringsutbytte av kurset vil være å oppnå større forståelse av det juridiske fagets muligheter og begrensninger.

Inkluderingen av metoder fra andre fag som vi ser for oss, har både et kortsiktig og et langsiktig hovedformål. På kort sikt er hovedformålet med emnet å øke studentenes forståelse av sammenhengen mellom problemstilling og metode, og dermed sette dem bedre i stand til å velge en egnet problemstilling for sitt masterprosjekt, og til å gjennomføre dette med større metodisk bevissthet. Et mer langsiktig hovedformål er å sette studentene bedre i stand til å kommunisere med representanter for andre fag i praktiske situasjoner man kan havne i som ferdigutdannet jurist, det være seg som saksbehandler, advokat, dommer eller utreder. Emnet skal altså gi studentene kunnskap, forståelse og praktiske ferdigheter som kan være direkte anvendelige i det praktiske rettsliv. Dette vil komme til nytte i sammenhenger hvor jurister skal forholde seg til empiriske spørsmål, for eksempel i utredninger (lovgivningsarbeid, plansaker etc.), eller faktumsspørsmålet i en forvaltningssak hvor det skal fattes enkeltvedtak, eller i en sak som går for domstolene.

Forslaget som skisseres i dette innspillet tar på alvor ambisjonene om tverrfaglighet som kommer til uttrykk i fakultetets strategiplan for 2016–2022. Fra punktet «Utdanning av juristar for morgondagen»:

«UiB si satsing på tverrvitskapeleg aktivitet bør vise igjen også i juss-studiet. Studentane skal få kjennskap til relevante problemstillingar frå andre universitetsfag. På slike måtar kan vi møte samfunnet sitt behov for juristar som er vande med og forstår samarbeid med andre fagdisipliner. Slikt samarbeid er naudsynt for å løyse komplekse samfunnsproblem.»

Etter vårt syn bør man i tillegg til å kjenne til selve problemstillingene, også kjenne til hvordan disse problemstillingene behandles i de andre universitetsfagene.

Konkret ser vi for oss et emne som består av tre omtrent like store deler:

1. Juridisk metode
2. Rettsvitenskapens bredde
3. Metoder i andre vitenskaper

Vi vil i det følgende kort beskrive hver av disse delene. Underveis vil vi nevne enkelte konkrete eksempler som kan tjene til å skape forståelse for at ferdighetene som emnet tar sikte på å utvikle er praktisk anvendelige i arbeidslivet for en jurist. Vi vil også antyde mulige prøvingsformer.

1. Juridisk metode

Formålet med denne delen er å skape dypere forståelse for juridisk metode. På fagene frem til og inn i fjerde studieår skal juridisk metode integreres i det enkelte fag (slik det er skissert i diskusjonsnotatet fra dekanatet), hvor de metodiske aspektene som er mest sentrale i det enkelte fag, blir fremhevet. Vi anser de fagansvarlige som best kvalifisert til å ivareta denne oppgaven.

Hva som er de mest sentrale metodiske aspektene, vil variere mellom ulike fag. Metodeemnet som vi foreslår, skal samle trådene ved å fokusere blant annet på feltvariasjoner, men også på trekk ved juridisk metode som er felles for alle fag. Rettskildene som studentene er vant til å forholde seg til fra de tidligere fagene – lover og konvensjonstekster, praksis fra nasjonale og internasjonale domstoler, lovforarbeider etc. – skal tjene som gjenkjennelige utgangspunkter for påpekning av det særegne ved rettslig argumentasjon i nasjonale og internasjonale kontekster. Overordnet er det nærliggende å påpeke at rettslig argumentasjon er tekstorientert og løsningsrettet, og at rettsanvendelse ikke søker

sannhet i samme forstand som empiriske vitenskaper. Selve forestillingen om «vanlig juridisk metode» skal diskuteres, særlig i lys av internasjonaliseringen av retten.

På det mer konkrete planet skal denne delen belyse rettskildelærens begrunnelse, skillet mellom deskriptiv og normativ rettskildelære, dreiningen mot rettskilder med internasjonal forankring, skjønnsrommet i rettsanvendelsen og den normative karakteren dette skjønnsrommet gir rettsanvendelsen. Del 1 setter også søkelyset på vanlige argumentasjonsfigurer som springer ut av juridisk metode (f.eks. parallelltolkning, analogier, ulike strategier for harmonisering av motstridende argumenter og særlig harmonisering av nasjonale og internasjonale normer).

2. Rettsvitenskapens bredde

Formålet med denne delen er å bevisstgjøre studentene på forskjellen mellom konkret rettsanvendelse og rettsvitenskap, og på det tematiske og metodiske mangfoldet innenfor rettsvitenskapen. Del 2 vil trekke opp et mulighetsrom for rettsvitenskapelige problemformuleringer som kan danne grunnlaget for en masteravhandling i rettsvitenskap.

Rettsdogmatikken skal fastlegge gjeldende rett, er dermed vil denne formen for rettsvitenskapelig argumentasjon være bundet av normer som ikke gjelder for rettsvitenskapelig argumentasjon som har et annet formål. Del 2 vil nettopp synliggjøre at rettsvitenskapen gir rom for å løse andre oppgaver enn å fastlegge gjeldende rett, men at dette vil kreve andre metodiske tilnæringsmåter. Rettsdogmatiske problemstillinger («hva er gjeldende rett med hensyn til X») settes i kontrast til andre typer problemstillinger, først og fremst rettspolitiske og empiriske problemstillinger.

Del 2 utforsker blant annet forholdet mellom rettsdogmatikk og rettspolitikk, og drøfter legitimeringsgrunnlaget – og særlige metodiske utfordringer – knyttet til det å fremsette rettspolitiske standpunkt i ulike juristroller. Et eksempel på en konkret problemstilling som kan behandles i denne delen, er spørsmålet om avkriminalisering og/eller legalisering av bruk av narkotika. Denne delen vil blant annet fremheve at empiriske spørsmål kan oppstå både i rettsdogmatikken (f.eks. eksistensen av sedvaner, og reelle hensyn når disse dreier seg om empiriske virkninger) og særlig i rettspolitiske problemstillinger (f.eks. i evalueringen av gjeldende rett eller vurderingen av mulige fremtidige reguleringer).

Del 2 utforsker også spennvidden i vitenskapsdisipliner (sosiologi, historie, økonomi, antropologi, litteraturvitenskap, etc.) som kan ha «rett» som undersøkelsesobjekt.

3. Metoder i andre vitenskaper

Svar på empiriske spørsmål danner ofte premisser for rettslige standpunkter, og formålet med del 3 er at studentene skal få kunnskap om hvordan empiriske spørsmål kan besvares. Det skal gis en rudimentær oversikt andre fags metoder eksemplifisert med studier eller problemstillinger innenfor det juridiske feltet. Tanken er at dette blant annet skal gi studentene økt forståelse av juridisk metode ved å bli eksponert for andre metodiske tilnæringer, som dermed fremstår som kontraster til juridisk metode. Del 3 skal også bevisstgjøre studentene på sammenhengen mellom problemstilling og metode, slik at de settes i stand til å vurdere hva som kan være egnede metoder for mulige problemstillinger for masteroppgaven. Denne delen skal også gi ferdigheter av praktisk betydning for faktumfastsettelse generelt og for bevisbedømmelse og bruk av sakkyndighet i

domstolene spesielt. Endelig skal del 3 også danne grunnlaget for en diskusjon mot avslutningen av emnet om rettsvitenskapens egenart og vitenskapelige status.

Omtalen av empiriske metoder vil introdusere sentrale begreper som reliabilitet, validitet, representativitet og signifikans, og skal blant annet få frem fordeler og ulemper ved ulike metoder (spørreundersøkelser, dybdeintervjuer, eksperimenter, åpen eller skjult observasjon (som kan være deltakende eller ikke-deltakende), tekstanalyse, statistisk analyse m.m.). Vitnepsykologiske studier kan for eksempel kontrasteres med naturvitenskapelige studier av mennesket, for eksempel den vitenskapelige bakgrunnen for DNA-bevis).

Emnet skal både berede grunnen for bevisste metodevalg i den avsluttende skriftlige masteroppgaven og ruste studentene til samarbeid på tvers av fagdisipliner i et praktisk arbeidsliv. Prøvingen i emnet må tilstrebe å sikre begge disse ferdighetene. En mulig prøving kan for eksempel være å gi studentene et tenkt (og nokså begrenset) utredningsoppdrag for lovgiver, eller at de skal forberede en tenkt rettssak som også involverer behov for sakkyndighet. En slik oppgave kan besvares skriftlig eller i form av en muntlig videopresentasjon (slik at den muntlige prestasjonen er dokumentert og kan sensureres uavhengig av fremføringstidspunkt). Emnet vil dermed kunne gi muntlig sterke kandidater anledning til å få uttelling for denne ferdigheten, men ikke tvinge alle kandidater inn i ett og samme format. Det kan også vurderes obligatorisk muntlig prøving. Vi understreker at vi på dette tidspunktet ikke har beregnet om de nevnte prøvingsformene kan forsvares ressursmessig. – Det skal gis bokstavkarakterer i emnet.

Vi foreslår «Metode» som navn på det nye emnet. Ragna og Eivind er i utgangspunktet villige til å ta ansvaret for å utvikle en mer utførlig emnebeskrivelse og drifte et slikt emne sammen med andre om fakultetet skulle gi tilslutning til ideen. Det finnes i dag tekster som samlet vil dekke deler av emnet, men et kompendium som består av slike tekster, vil gi et pensum som er fragmentert og lite tilfredsstillende i et studentperspektiv. Vi mener det bør utvikles pensumlitteratur som trekker linjer og tydeliggjør sammenhengene mellom de ulike delene, for at kurset skal fungere etter formålet. Vi har alle erfaring med å skrive lærebok skreddersydd for et bestemt emne.

Etter vår mening bør det utredes nærmere hvordan en ny studieordning kan bidra til kontinuitet og progresjon i metodeundervisningen fra exfac til det foreslåtte metodekurset på fjerde studieår. En rekke alternativer kan vurderes, for eksempel felles forelesninger om metodespørsmål i tilgrensende emner, bruk av digitalisering og andre tiltak for å sikre et gjennomgående fokus på oppgaveteknikk i praktiske og teoretiske tekster.

Bergen, 19. januar 2018

Ragna Aarli

Eivind Kolflaath

Synne Sæther Mæhle

Jørn Øyrehagen Sunde